

Fundusz Młodzieżowy - niewykorzystany potencjał i rażące zaniedbania

27.5.2026 - | Najwyższa Izba Kontroli

Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (NIW-CRSO) nienależycie realizował zadania instytucji zarządzającej Rządowym Programem Fundusz Młodzieżowy na lata 2022-2033. W toku kontroli ustalono niekonkurencyjny wybór podmiotów, które otrzymały dofinansowania, często nieuprawnionych do uczestnictwa w konkursach ofert, niedoświadczonych i niegwarantujących należytej realizacji powierzonych zadań, a także brak nadzoru nad realizacją umów dotacji, skutkujący niecelowym i niegospodarnym wykorzystaniem środków publicznych.

Rządowy Program Fundusz Młodzieżowy na lata 2022-2033 składa się z czterech priorytetów, z których pierwsze trzy realizowane są przez podmioty wyłonione w drodze postępowań konkursowych:

- Priorytet 1 - *Aktywizacja młodzieży w samorządach,*
- Priorytet 2 - *Organizacje młodzieżowe w życiu publicznym,*
- Priorytet 3 - *Wzmocnienie kompetencji organizacji młodzieżowych,*
- Priorytet 4 - *Pomoc techniczna.*

Głównym celem Programu jest zwiększenie zaangażowania młodzieży oraz młodzieżowych organizacji pozarządowych w życie publiczne. Rozpoczęty w 2022 r. Program jest nowy i nie miał wcześniej odpowiednika. **Założono, że jego całkowity budżet wyniesie łącznie 230 mln zł.**

Beneficjentami Programu są organizacje pozarządowe oraz podmioty prowadzące działania skierowane do młodzieży lub mogące udokumentować taką działalność w okresie dwóch lat poprzedzających ogłoszenie konkursu ofert.

W trakcie trwania kontroli NIK odbyły się dwie edycje Rządowego Programu Fundusz Młodzieżowy na lata 2022-2033:

- **Edycja 2022** (obejmująca lata 2022-2023)
- **Edycja 2024** (obejmująca lata 2024-2025 w Priorytetach 2 i 3 oraz lata 2024-2026 w Priorytecie 1)

Konkurs Edycji 2022 ogłoszono 18 sierpnia 2022 r., a Edycji 2024 r. 3 sierpnia 2023 r., ustalając termin składania ofert odpowiednio na: 13 września 2022 r. i 25 września 2023 r. Wyniki konkursu obu edycji ogłoszono odpowiednio 17 listopada 2022 r. i 24 listopada 2023 r.

W wyniku konkursów przeprowadzonych w roku 2022 i 2023 rozdysponowano całą pulę środków przewidzianych na dotacje w ramach Programu w latach 2022-2025 w łącznej wysokości 67,2 mln zł i 7 mln zł na dotacje w Priorytecie 1 w 2026 r. (36,5 % środków przewidzianych na dotacje w Programie w tym roku).

Kontrola NIK miała odpowiedzieć na pytanie **czy dotacje, które trafiły do organizacji pozarządowych, przyznano w wyniku rzetelnej oceny wniosków, a przekazane środki publiczne wydatkowano prawidłowo.**

Stwierdzona **łączna suma nieprawidłowości w zakresie rozdysponowania, weryfikacji**

i kontroli wyniosła 10,3 mln zł przyznanych dotacji, a działań niegospodarnych dotyczących środków przeznaczonych na pomoc techniczną (będących w dyspozycji NIW)- ponad 1,1 mln zł.

W kwietniu 2024 roku Narodowy Instytut Wolności rozpoczął działania naprawcze, jednak mogą one tylko częściowo zniwelować skutki nieprawidłowości, będących konsekwencją wadliwie przeprowadzonych konkursów w dwóch edycjach Programu.

Analiza ryzyka i doniesień medialnych podstawą rozpoczęcia kontrol

Działania kontrolne NIK zostały podjęte po analizie ryzyka, obejmującej dotychczasowe wyniki kontroli w Narodowym Instytucie Wolności i doniesienia medialne po rozstrzygnięciu konkursów w ramach edycji 2022 i 2024.

Najczęściej podnoszone w mediach **zarzuty dotyczyły niezapewnienia bezstronności ekspertów oceniających wnioski oraz przyznawania środków organizacjom, które nie dawały rękami należytej realizacji powierzonych zadań** - często bez odpowiedniego doświadczenia, w tym powstałym już po ogłoszeniu konkursu.

Kontroli, która objęła lata 2022-2025 (do 30 czerwca), poddano Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego oraz 18 beneficjentów programu, głównie fundacje i stowarzyszenia.

Najistotniejsze nieprawidłowości, stwierdzone u siedmiu z nich, polegały na realizacji przez beneficjentów zadań niezgodnie z ofertą i umową bądź na działaniach nierzetelnych i niegospodarnych. W postępowaniach konkursowych na małe granty stwierdzono nieprawidłowości, które polegały przeważnie na naruszeniu zasady konkurencyjności i transparentności naboru wniosków, w tym w jednym przypadku udzielenia małego grantu podmiotowi nieuprawnionemu, którego prezes zarządu był powiązany z członkami władz Operatora (beneficjenta w Priorytecie 1, przeprowadzającego konkurs dotacyjny z wykorzystaniem Funduszu Młodzieżowego na terenie danego województwa). Stwierdzono też przypadki powierzania zadań osobom bez kompetencji do ich realizacji bądź z naruszeniem zasady konkurencji, wypłaty wynagrodzenia za niewykonane działania, zaliczkowania się środkami dotacji, zakupu za zawyżoną cenę nowoczesnych telefonów komórkowych.

Niejasne kryteria wyboru beneficjentów

Krytyczna ocena NIK dotyczy przede wszystkim sposobu przyznawania dofinansowania ze środków Programu. **W ramach edycji 2022 i 2024 nie zapewniono prawidłowej merytorycznie i niebudzącej wątpliwości, co do bezstronności, oceny wniosków przez ekspertów oraz mechanizmu weryfikacji jakości ich pracy.**

Wnioski o dofinansowanie powierzano ekspertom niedoświadczonym, niejednokrotnie przedstawicielom organizacji, które same brały udział w konkursie. W konsekwencji wystąpiły liczne przypadki dofinansowania projektów dla podmiotów nieuprawnionych (m.in. zarejestrowanych już po ogłoszeniu konkursów), proponujących wątpliwe jakościowo projekty i niegwarantujących należytej realizacji powierzonych zadań.

Zastrzeżenia w tym zakresie dotyczyły wyboru 15 z 49 analizowanych wniosków o łącznej wartości ponad 4,8 mln zł, które nie spełniały warunków Programu, a zostały dopuszczone w wyniku nierzetelnej oceny przez ekspertów lub były oceniane przez eksperta pozostającego

w konflikcie interesów, z uwagi na jego powiązania z wnioskodawcą.

Sześciu ekspertów w edycji 2022 oraz czterech w edycji 2024 oceniało wnioski konkurencyjne w konkursach, w których uczestniczyły organizacje z nimi powiązane.

Ponadto zastrzeżenia budziła nierzetelna działalność jednego z ekspertów, który oceniał wnioski w obu edycjach Programu. Taki sposób przeprowadzenia konkursów **stwarzał przestrzeń do wspierania ze środków publicznych określonych podmiotów.**

Niezadawalające efekty zadań realizowanych w ramach Programu

Pomimo że w wyniku konkursów w latach 2022-2024 rozdysponowano całość środków przewidzianych na dotacje dla beneficjentów Programu, to **uzyskane dotychczas rezultaty nie gwarantują osiągnięcia założonych w nim wskaźników.** Dotyczy to zwłaszcza tworzenia i aktywizacji rad młodzieżowych (Priorytet 1). W chwili startu Programu liczbę działających rad młodzieżowych szacowano na około 240. Biorąc pod uwagę dotychczasowe tempo ich powstawania (w latach 2022-2024 powstało 40 rad młodzieżowych), osiągnięcie w 2033 roku wartości docelowej na poziomie 600 rad jest, zdaniem NIK, mało prawdopodobne. W tej sytuacji ograniczona będzie również możliwość osiągnięcia założonych rezultatów dla pozostałych przewidzianych dla rad młodzieżowych wskaźników.

Przy obecnym poziomie finansowania niemożliwe jest także osiągnięcie w 2033 r. założonych wskaźników w Priorytecie 2 i 3. Wiarygodnych informacji o stanie realizacji Programu nie dała przeprowadzona w 2023 r. ewaluacja. Instytut nie zrealizował też podstawowego celu Priorytetu 4, jakim jest zapewnienie właściwego zarządzania, wdrażania i promocji Programu. **Środki z tego tytułu wykorzystano jedynie częściowo, z czego blisko połowę zbadanych w toku kontroli środków - na działania niezwiązane bezpośrednio z realizacją Programu.**

Nieskuteczny nadzór nad realizacją umów

Nadzór nad realizacją umów w ramach Programu, prowadzony przez Biuro Programów Tematycznych Instytutu, opierał się głównie na działaniach związanych z ich rozliczaniem na podstawie sprawozdań beneficjentów. Najwięcej działań wyjaśniających podejmowano wobec sprawozdań Operatorów realizujących projekty na rzecz rad młodzieżowych oraz organizacji uczniowskich i studenckich (Priorytet 1), a polegały one na wezwaniach do uzupełnienia sprawozdania oraz przedłożenia dokumentów potwierdzających realizację założonych wskaźników rezultatu i ponoszonych wydatków. Nie zapewniono rzetelnej weryfikacji sprawozdawanego przez Beneficjentów stanu zaangażowania i realizacji powierzonych zadań, na które przekazano łącznie 3,25 mln zł. Nie opracowano też i nie wdrożono systemu kontroli Beneficjentów w zakresie działań finansowanych lub współfinansowanych ze środków Programu, a nieliczne postępowania kontrolne prowadzono w sposób niedostarczający bieżącej i rzetelnej wiedzy o stanie realizacji dotowanych zadań, w tym nie sporządzono dokumentów pokontrolnych z przeprowadzonych w 2024 r. kontroli Beneficjentów, którym przekazano 5,47 mln zł dotacji. Potencjał organizacyjny (stan osobowy) Biura Programów Tematycznych i komórki kontrolnej Instytutu nie pozwalał na szczegółowe i skuteczne prowadzenie działań nadzorczych i kontrolnych. Realizacja Programu nie była przedmiotem audytu wewnętrznego w Narodowym Instytucie Wolności.

Wnioski i rekomendacje

Do **Przewodniczącego Komitetu do spraw Pożytku Publicznego** w zakresie potrzeby:

- weryfikacji założeń i postanowień Rządowego Programu Fundusz Młodzieżowy na lata 2022–2033 i złożenia wniosku do Prezesa Rady Ministrów o odpowiednie zmiany legislacyjne w zakresie:
  - zmiany wieku grupy docelowej programu, poprzez włączenie młodzieży poniżej 15. roku życia do uczestnictwa w działaniach w ramach Priorytetu 1 *Aktywizacja młodzieży w samorządach*,
  - weryfikacji przyjętych w Programie wskaźników rezultatów pod kątem możliwości ich rzeczywistej realizacji oraz uwzględnienia w tych wskaźnikach elementów jakościowych.
  - zapewnienia, w porozumieniu z dyrektorem Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, potencjału kadrowego do obsługi programów tematycznych oraz ich kontroli, pozwalających na rzetelną i skuteczną weryfikację prawidłowości powierzanych beneficjentom zadań publicznych.

Do **Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego**

Poza wynikającymi ze stwierdzonych nieprawidłowości wnioskami, zawartymi w wystąpieniu pokontrolnym do dyrektora Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, dotyczącymi w szczególności zapewnienia w kolejnych edycjach Programu oceny wniosków przez ekspertów posiadających niezbędną wiedzę, doświadczenie, gwarantujących ich bezstronną i rzetelną ocenę, **w celu zwiększenia efektywności wykorzystania środków publicznych w kolejnych edycjach Programu należy:**

- wprowadzić mechanizm ograniczający możliwość powierzania zadań organizacjom z niedostatecznym doświadczeniem, premiowanym dotychczas przy zastosowaniu dodatkowych kryteriów strategicznych,
- wyeliminować możliwość finansowania ze środków Programu wydatków poniesionych przed zawarciem umowy o powierzeniu zadania publicznego, co było zapisane w regulaminach konkursu edycji 2022 i 2024

<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/fundusz-mlodziejowy-niewykorzystany-potencjal-i-razace-zaniedbania.html>